

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye.

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászgylülés” tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ért.

Szerkesztői iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelések
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A traditio, mint a dologbani jogok szerzés módja. Dr. Kuncz Jenő, h. ügyvéd. — A tőke. Dr. Berde Áron, kir. jogakadémiai igazgató-tanártól. — Jogirodalom. Dr. Sipos Árpád, kir. jogakadémiai tanártól. — Különfélék. — A III. magy. jogászgylülés közleményei.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — Büntetőjogi szemle.

A traditio, mint a dologbani jogok szerzés-módja.

(Folyt. és vége.)

Vizsgálataink kiegészítéséhez szükséges még azon kérdés megoldása: mi uton, módon eredt a traditio, miként vált az jogintézménynyé.

Ha kutatásainkban pusztán a modern törvényszerekre szorítkoznánk, könnyen mutathatnánk fel kielégítő eredményt, mert ezekről bizonyos, hogy a traditio intézményét egyszerűen recipiálták a római jogból, mely a legújabb időkig a legtöbb kultur államban nemcsak élő és érvényben lévő jog volt, hanem egyszersmind azon közös forrás is, melyből az újabb jogtudomány s ennek folytán, újabb pozitív törvényszerek tartalmukat meríték.

Felette nehéz lesz azonban a traditio eredetét a római jogban kimutatni, és pedig nemcsak, mert e kérdést érdeklőleg a jogforrásokban egyenes utmutatásra nem találunk; hanem kiváltképen azért is, mert a traditio a római jognak egyik legrégibb intézménye.

Azért legkevésbé sem arózzuk magunknak, hogy feladatunkat megdönthetlen módon és tudományos bizonyossággal oldottuk meg, hanem megelégszünk, ha azt, mit eredményképen felmutatunk, a valószínűség támogatja. Másrészt azonban nem tartjuk a megoldást lehetetlennek; mert a forradalmi és közgazdászati tudományok által felfedezett társadalmi és forgalmi törvénytörvényekben oly eszközökkel birunk, melyek segítségével a történet előtti korszakok homályát is eloszlatni képesek vagyunk.

A legrégibb római társadalmat — ha az emberek többségének szervezetlen együtletét társadalomnak nevezhetjük — mint a legprimitívabb társadalmi állapotot szükségképen munkafelosztás nélkül kell képzelni. Mert már a legcsekélyebb munkafelosztás is haladottabb állapot, mely mint ilyen egy létezett tökéletlenebb állapotot tételez fel.¹⁾ Az emberek termeltek, de csak azért, hogy terményeiket maguk fogyasztszák, nem pedig hogy azokért mások terményeit becseréljék. Ily viszonyok között a vagyonjognak csak egy alakzata lehetséges: (testi) dolgoknak birokban tartása, vagy ha úgy tetszik, a tulajdon; mert a törvény nélküli állapotban birtok és tulajdon között különbség nem létezhetett. A tulajdonon kívül egyéb vagyonjogi alakzatok azért nem fejlődhetek, mert mindezek csereforgalmon alapulván, már munkafelosztást tételeznek fel.

¹⁾ Ro-cher: System: I. 56. s. k. §§. — 95. §. Schaeffle: System: 38. §.; — Carey: Törv. tud. VIII. fej. 11. §. és XXXIII. fej. 1. §.

Lassankint csereforgalom fejlődött.

Mint hogy azonban a „meam esse“-n kívül egyéb vagyonjog nem létezett, a forgalmi üzletek csak abból állhattak, hogy dolog dologért adatott, vagyis tulajdon átruházásaért tulajdon ruháztatott át.

De ezen ügyleteknek is a legprimitívabb alakban kellett köttetni. A cserélők ugyanis közvetlenül érintkeztek egymással, és azt, mit szándékoztak, nyomban realizálták (u. n. piaczi vásárlások, napi vételek).¹⁾ Időhatározások és mellék feltételek kikötései, azaz: hitellel járó ügyletek elő nem fordulhattak,²⁾ mert e nyers időkben hiányoztak azok feltételei, kivált a bizalom, melyet csak a nagyobb művelődés, nevezetesen a finomabb erkölcsi érzet, a rendszeres jogvédelem által eredményezett jogbiztonság, és legfőképen maga a kifejlettbb forgalom érdeke szül.

Mindezeket igazolják nemcsak az általánosan elismert társadalmi fejlődési törvények, hanem magának a római jognak legrégibb jogügylet-alakzatai: az in jure cessio, és mancipatio, melyeknek feltételei, hogy a felek jelen legyenek, és hogy az ügylet feltétlenül időhatározás nélkül, tehát egyhuzomban jöjjön létre,³⁾ világos bizonyítékai annak, hogy az az időbeli forgalmi üzletek a fennebb említett piaczi vásárlásoknál egyelőre nem lehettek.

A római társadalomnak geograficus fekvése és azon progressív iránynál fogva, melyet fejlődésében vett, csak hamar idegen népekkel kellett érintkezésbe jönni, mely érintkezésből üzleti összeköttetések eredtek. Az érdek, melyet az üzleti összeköttetés szül, szükségesé tévé, hogy a rómaiak az idegeneket a kellő magánjogi védelemben részesítsék. E végből mindennek felett szükséges volt, hogy az idegenekkel létrejött ügyletek jogilag szabályoztassanak, vagyis hogy azon jogi szempontból relevans momentumok megállapíttassanak, melyek az ügyletnek érvényt és hatályt szereznek.

A rómaiak közötteddig használatban volt jogügylet-formáknak, az in jure cessio és mancipationak idegenek általi használhatóságát tiltotta a római népnek sajátosság felfogás módja; — a formátlanul nyilvánított akaratnak kötelmi ereje (mint causi obligandi) pedig ez időben jog

¹⁾ Stubenrauch Handelsrecht: 172. §. Schaeffle: System: 251. §.

²⁾ Lásd Stubenr. ten id.

³⁾ Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem veluti mancipatio . . . L. 77. D. de R. J. (50. 17.) Dankworth H. Nationalöck. u. Jurispr. Handel. Stubenrauch: Handelsrecht §. 172.

elvvé nem fejlődhetett: mert az az időbeli piaci vásárlásoknál vagyis nyomban teljesített vételeknél a formátlan, sőt a legtöbb esetben hallgatag akaratnyilvánítás az egyidejűleges és szembeszökő átadási momentummal szemben többé, kevésbé háttérbe szorult; — a pusztá akaratnyilvánítás jelentősége egyáltalában csak akkor válhatván szembetűnővé, ha az ügylet létrejötte és teljesítése nem egy időpontba esik, tehát csak a fejlődtebb forgalmi viszonyokat feltételező hitellel járó üzleteknél.¹⁾

Nem lehet tehát csodálkozni, ha azon időkben a dolog átengedése tekintetett a legfontosabb mozzanatnak, melytől az ügylet létele és hatálya függővé tétetett.

És ezen felfogást annál természetesebbnek fogjuk találni, ha meggondoljuk, hogy nyers, érzéki természetek csak azt képzelhetik maguknak fenállónak és létezőnek, mit érzékeikkel közvetlenül tapasztalnak, s mit ily módon eredni láttak; — továbbá, ha tekintetbe vesszük, hogy e formátlan piaci vásárlásoknál, mikből az idegenekkel forgalmi üzletek állottak, szüksége fen nem forgott annak, hogy az akarat, az elidegenítési és szerzési szándék határozott szavakban kifejezést találjon, sőt miután ez a különféle nyelvet beszélő felek között valószínűleg csak kivételes eset volt, igen természetes, hogy csak a teljesítés, vagyis a dolog átengedéséből lehetett akarat lételére következtetni.

Ily módon eredt a traditio és fejlődött a római jogintézményévé.²⁾

És az intézmény tökéletlensége és hiányai ez időkben — ha el is tekintünk e kor csekélyebb igényeitől — kevésbé voltak érezhetők, mint mai nap.

Az idegenektől Rómába importált áruk ugyanis csak ingók, és tekintettel az akkori közlekedés nehézségeire, csak könnyen szállítható dolgok lehettek. Ezen dolgokat ezen okoknál fogva könnyű volt nyomban fizikai hatalomba venni, tehát a szó szoros értelmében átadni (tradere.) Másrészt az akkori viszonyok között természetes bizalmatlanság és az idegenekkel csak alkalmoszerű üzleti összeköttetésnél fogva a vevőnek soha eszébe nem juthatott a vásárolt dolgot a vétel után is az eladó fizikai befolyása alatt hagyni, és az átadást csak jelképileg eszközölni.

Minden megváltozott.

A forgalom gyarapodott és intenzívebbé lett; minél fogva az in jure cessio és mancipatio nehézkes formáik miatt használhatatlannak lettek. Ennek az volt következménye, hogy a rómaiak a mancipatit és in jure cessiot eleinte részben, végre teljesen mellőzték,³⁾ és az idegenekkel fogalom által megszokottá vált és idővel rendszeres jogvédelemben részesített kényelmesebb traditit használták. És most a traditio oly dolgok átruházásánál is alkalmaztatott, melyeket a szó szerinti és eredeti értelemben átadni nem lehetett (pl. ingatlanokat); használtatott továbbá akkor is, midőn a vevőnek egyelőre nem is volt szándékában a dolgot fizikai hatalmába venni, mit a későbbi rendezettebb forgalmi viszonyok között bátran tehetett.

Mindezen esetekben az elidegenített dolog az ügylet létrejötte után is az eladónak fizikai rendelkezése alatt maradt; és minthogy a traditio által a vevő tényleg

physikai hatalmat nem nyert a dolog felett, elveszté az átadás régi jellegét, és azon jelentőség nélküli üres symbolismussá változott, minőnek a későbbi római jogban és annak nyomán az újabb törvényrendszerekben jelentkezik.

Dr. KUNCZ JENŐ,
h. ügyvéd.

A t ö k é r ő l .

(Folytatás.)

Társadalmi tőke.

b. A társadalmi tevékenység által termelt tőkék jelentőségénél fogva megérdemlik, hogy származásuk jelezése tekintetéből külön fajnevet kapjanak. Erre a társadalmi tőke elnevezés elég alkalmas. Közös jellege az idetartozó tőkefajoknak az, hogy a társadalmi munkától vagy viszonyoktól fogamzanak; de egymástól különböznek abban, hogy egy részök termelés által, a másik a vagyonmegosztás útján válik haszonvétel alapjává. Az első categoriába, vagyis a társadalmi termelési tőkékhez számíthatni: a termelésben alkalmazott új felfedezések és találmányok megővését, melyek vagy új használhatóságok termelésével, vagy a gazdasági áldozatok kevesbítésével válnak a haszonvétel alapjává; ilyenek a társadalmi szabad fejlődésben gyökeredző fekvés, fejlődő nagyobb városok közelében, vagy a városokban főhelyek, látogatott sétányok stb. szomszédsága stb. A társadalmi tőkék ezen osztálya keletkezésében és szaporodásában egyformán a nemzeti vagyon főbb kincsei közé tartozik, mert az előhaladás jelzője. A második categoriába az oly társadalmi tőkék tartoznak, melyek vagyonmegosztás útján válnak némelyekre nézve a haszonvétel alapjává, még pedig a társadalom intervenciója alapján. Az ily tőkék a privilegium, monopolium szóval a korlátozás termékei. Ilyen többek közt: a gyógytárjog, a kocsmajog, a védvám stb. De ilyen a szabadalmazott bank, zálogházi, takarékpénztári, biztosítási részvények is. Ezek a „többet venni, mint adni“ elvének alkalmazása által válnak a jogosultakra nézve a haszonvétel alapjává, s a mennyiben ezen elvet alkalmazzák, nem valódi termelés eszközei s így csak is fingált tőkék. S minthogy az által használnak némelyeknek, a mit másoktól elvonnak s mert az egyenlőtlen elosztás az egyenlően jogosultak egyikére nézve mindig hátrány, az ily tőkék alapja, mint a társadalom akaratától függő, ingadazó, s mint ilyen romlandó, gyakran egy tolvonásra megsemmisül.

Munkaeszközök és gépek mind tőkék.

c. Az ember sok szükséglettel, a képességeknek még több csirájával, de meztelen lett a földre helyezve, itt sok mindent talált készen, a mi üldöző szükségletei által neki használható volna; de e használhatóságokat felkeresnie, azután meghódítani, s többnyire még átalakítás vagy másnemű átváltoztatás útján elő kellett volna készítenie szükségei kielégítésére. A madár vagy a nyul gyorsabb, az ökör vagy vaddisznó erősebb volt nálánál, a halak a vízbe merültek előle. Valahányszor szomjas volt, mindig a távol eső forráshoz kellett fáradnia; hogy meztelen testét az időjárás viszontagságai fel ne omésszék, falevelbe kellett öltözködnie, hideg és meleg, eső vagy más időjárás okozta sanyaruság elől hálalagba vagy fa odvába kellett vonulnia, szóval a tőke nélkül képzelt embernek sokat kellett szenvedni és nélkülözni. Személyi hatalma, mely testi és szellemi erejében állott, csaknem tehetetlen volt a természeti ingyen adományokkal gazdagon felruházott földdel szembe. A föld minden gazdagsága közepette a föld ura, az ember volt a legnyomorultabb teremtmény minden mások között, mert nélkülözötte a tőkét, a munka azon termékét, mely alkalmas az embert a természet meghódítására reásegíteni.

A két szemben álló ellenség, az ember és természet közül a támadást mindig a természet intézi az ember ellen, a kit az önvédelem ösztöne indít arra, hogy ő is megkezdje a támadást a természet ellen. Saját gyengesége érzetében eszének fensőbb-ségét veszi igénybe, hogy ellensége, a természet hatalmát fordíthassa a maga előnyére.

Az előretörő, csaknem végtelenül tökélesbithető ész-erő segítségére megy az aránylag szűk határok közt gyarapítható testi erőnek, s ehhez meghódított természeti erőket csatol, azokkal mintegy fegyverzi, hogy ezt a haladásban magával párhuzamosan vihesse. Így lett rendre meghódítva az állaterő

¹⁾ Hisz a későbbi római jogban sem lett az akaratgyűlés vagyis pusztá consensus mint causa obligandi általánosan elismerve, — hanem csak kivételesen a négy u. n. consensualis szerződésnél. L. 7. pr. §. 1. 2. 4. D. de pactis (2. 14.); — Gay: III. 135—137. §. Savigny: Obl. R. 73. §. D.

²⁾ Quae (traditio) juris gentium est. Vat. fr. 47. §.

³⁾ Const. un. C. 7. 25. és Const. un. C. 7. 51.